

Ìpàsámò Ọ̀rò nínú Àwọn Ìpolongo Ìbò Egbé Ọ̀ṣẹ̀lú Àkòòdù lórí Rédíò ní Ìpínlẹ̀ Ọ̀yọ̀

Deborah Omolara ILỌRÍ

*Department of Linguistics and African Languages
University of Ibadan, Ibadan
ilodebby1@yahoo.com*

Àṣámò

Yorùbá bọ̀ wọn ní òwè ẹ̀ṣin ọ̀rò, ọ̀rò ẹ̀ṣin òwè, bí ọ̀rò bá sọ̀nù, òwè la fi n wá a. Bẹ̀ẹ̀ gégé ni àṣámò jẹ́ lááárín àwọn omọ̀ Yorùbá. Ìpàsámò jẹ́ ọ̀nà tí ènìyàn n gbà fi ẹ̀hónú rẹ̀ hàn láímú ìjà tàbí ogun lówó. Nítorí pé ní ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìgbà ni àwọn Yorùbá máa n fẹ́ fi èrò inu wọn hàn, èyí tí ó le jẹ́ ayò, ibínú, ibànújẹ́ tàbí èyí tí ó fi ilòdisí hàn. Orísiírísíí ọ̀nà ni wọn sì fi le fi èyí hàn, pàápàá jùlọ̀ nígbà tí ẹ̀ni tí wọn fẹ́ fi èrò yí hàn fún bá jẹ́ alágbára tàbí ẹ̀ni nílá tí kò ẹ́ é dojú kọ̀ tààrà. Nínú iṣẹ́ iwádií yí, a wo bí egbé ọ̀ṣẹ̀lú Àkòòdù ní ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀ ẹ́ fi ọ̀rò pàsámò nínú àwọn ipolongo ìbò wọn nínú ètò ìbò ọ̀dún 2015 tí ó kojá. A ẹ́ àkíyèsí pé wọn fi àṣámò fónrere egbé wọn pẹ̀lú kùdiẹ̀kudie egbé alatakò wọn hàn. Egbé ọ̀ṣẹ̀lú Àkòòdù fi àṣámò fi kùdiẹ̀kudie isàkóso ìjọba tí ó wà lóde hàn, wọn sì fónrere olùdíje fún ipò gómìnà láti inu egbé wọn gégé bí ẹ̀ni tí ó le ẹ́ é lá kù síbì kan. A sì tún ẹ́ àkíyèsí pé àgbékalẹ̀ wọn nínú ipolongo ìbò yí mú kí ipolongo wọn lórin tí ó sì kún fún àwọn èdè tí ó wuyi. A sì tún gbiyànjú láti yẹ̀ ìtumò àwọn àṣámò yí wò àti ilò wọn. Gbogbo àgbéyèwò wa yí ni a gbé lé orí títorí adalóri ìtumò. Iṣẹ́ iwádií fẹ́ ẹ́ àfihàn ìdí gan an tí egbé ọ̀ṣẹ̀lú Àkòòdù ní ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀ ẹ́ lo àṣámò nínú àwọn ipolongo ìbò wọn nínú ètò ìbò ọ̀dún 2015 tí ó kojá tí wọn kò fi ẹ́ àmúlò ọ̀nà ìbànisọ̀rò míràn yàtò sí àṣámò. A ó tún yànnà ná ìtumò àwọn ọ̀rò ìperí wọn ló àti ìdí tí wọn fi lo irú àwọn ọ̀rò bẹ̀ẹ̀.

Ọ̀rò Atónisọ̀nà: àṣámò, egbé ọ̀ṣẹ̀lú, isàkóso, ipolongo, ìbò, olùdíje

The Use of Allegory in the Political Jingles of Accord Party on Radio in Oyo State

Abstract

Allegory is a symbolic representation which can be interpreted to reveal a hidden meaning, usually a moral or political one. It is a phenomenon commonly used among Yoruba to avoid war, open confrontation or uproar. It can be done through various means like use of song, drum or verbal means. Yoruba people express their displeasure about somebody through various means especially when the person concern is powerful or influential which makes him unapproachable. It is this approach that Accord party made use to ridicule the ruling governor and his party, and praised as well as publicized their candidate as the only person that can rescue the people of Oyo state from the tyranny rule of the ruling governor. This made their campaign as well as manifesto weighty and convincing. This work examines the choice of words used, means and meaning of the words used through lexical semantic theory. The data used were collected from the political jingles of the Accord party of 2015. This work reveals the reason behind the use of this approach that Accord party made use to ridicule the ruling governor and his party and as well examines their choice of words used and connotative meaning of each words used.

Keywords: allegory, political jingles, campaign, tyranny, verbal means

Ìfáárà

Orísiírísíí ọ̀nà ni Yorùbá máa n gbà sọ̀rò láti fi èrò inu wọn hàn, yálà èrò èyí tí ó jẹ́ ayò, ibínú, ibànújẹ́ tàbí ìfi ilòdisí hàn. Wọn le lo àròkò tàbí ọ̀rò ẹ̀nu lásán. Ọ̀rò ẹ̀nu lásán yí, jẹ́ èyí a kò sọ̀rò tààrà sí ẹ̀ni tí a n fi èrò wa hàn sí sùgbón tí a pé ẹ́ sọ̀ lònà tí onítòhún yóò fi mọ̀, èyí ni Yorùbá n pè ní àṣámò. Eléyí jẹ́ ọ̀nà kan tí kò le mú ogun tàbí ìjà dání. Nítorí onírúurú ohun ni wọn má a n ló láti fi yànnà ná èrò inu wọn yí tí kò le mú kí ẹ̀ni tí wọn n pàsámò mọ̀ le dojú kọ̀ wọn láti bá wọn jà bí ó tilẹ̀ mọ̀ pé ọ̀nà ni àṣámò náà dá lé lórí.

Orísíírísíí ọ̀nà ni àwọn Yòrùbà máa n gbà fi èrò wọn hàn bí lílo òwe, àrokò, ẹ̀nà, àsàyàn ọ̀rò tàbí àṣamò. Àṣamò yàtò gédégédé sí gbogbo àwọn ọ̀nà ifẹ̀hónúhàn tí a dárúko wònyí. Òwe jẹ ọ̀rò ní sọ́kí tó mú ogbón, ijìnlẹ̀ tàbí òye tàbí ìmò tàbí àkíyèsí dání tí a pè, sọ̀ tàbí lò fún àlàyé lórí ǹnkankan, Ọ̀láwuyì (2011). Onímò yìí tún tẹ̀ síwájú pé ìtumò òwe le má já gaara nígbà míràn, Ó le jẹ̀ gbólóhùn tí ó ní ìtumò tó jìnlẹ̀ tàbí yàtò sí ohun tí èyàn gbó sẹ́tí tàbí tí ìtumò rẹ̀ nílò ijìnlẹ̀ ogbón láti le mọ̀ ìtumò ohun tí ẹ̀ni tó n bání sòrò náà n fẹ́ kí ẹ̀ni tí a n bá sòrò mọ̀. Orísíírísíí ọ̀nà ni àwọn Yòrùbà máa n gbà lo òwe lára wọn ni; fún ikilò, ìṣítí, ìbáwí, ìwúrí, ìmòrán àti láti fi sàlàyé ọ̀rò, Arówóṣẹ̀gbé (2015). Lótítító ni a n lo òwe fún àwọn ǹnkan wònyí síbẹ̀ òwe yàtò sí àṣamò. Ìpàsamò jẹ ọ̀nà tí èniyàn n gbà fi ẹ̀hónú rẹ̀ hàn láimú ijà tàbí ogun lówó.

Àṣamò yàtò sí àroko, nítorí pé àrokò jẹ àmì tí a fi rańsẹ̀ sí èniyàn tàbí fi lélé láti se ìtòni sọ̀nà, ikilò, ipẹ̀ tàbí ìmòrán. Àrokò jẹ ọ̀nà kan pàtàkì tí àwọn Yorùbá fi n bá ara wọn sòrò láì lo ohun ẹ̀nu, Arówóṣẹ̀gbé(2015). Orísíírísíí ọ̀nà ni a le fi pàrokò bí lílo ẹ̀yà ara bí orí, ojú, ẹ̀jìkà, ẹ̀sẹ̀ àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lẹ̀, lílo ìrò bí fẹ̀rẹ̀, ìlù, agogo,ifé, lílo àwò bí funfun, pupa, dúdú àti lílo ònkà Orísíírísíí ọ̀nà ni Yorùbá fi n pàsamò, ẹ̀yí tí ó le jẹ̀ nípasẹ̀ ewi, orin, ìlù lílù tàbí ọ̀rò ẹ̀nu. A le lo àṣamò láti fi fọ̀nrere dáadàa tàbí kùdìèkudìè èniyan.

Àsàyàn ọ̀rò tún jẹ ọ̀nà ìbáńsòrò tí ó yàtò pèlù sí àṣamò. Àsàyàn ọ̀rò jẹ̀ gbólóhùn tí ìtumò rẹ̀ jìnlẹ̀ nínú àṣà, wọn máa n jẹyọ̀ nígbà tí a bá n sòrò nípa àṣà Yorùbá nikan, Ọ̀láwuyì (2011). Ẹ̀nà ní tirẹ̀ jẹ̀ èdè awo tàbí èdè àsírí. Ó jẹ ọ̀nà àsírí tí a má a n ló nígbà tí a kò bá fẹ́ kí ọ̀tá tàbí ọ̀gbèrì gbó ohun tí a n sọ̀, Akinwùmí (2010). Ó tẹ̀ síwájú láti fi yé wa pé bí ó ti jẹ̀ èdè awo tó, ó gbòdò tẹ̀lẹ̀ ìlànà àbùdá èdè Yorùbá nípa títẹ̀lẹ̀ ìlànà fonólógì, gírámà àti ewi.

Iṣẹ̀ iwádíí yìí yó se àgbéyẹ̀wò ilò àṣamò nínú ipolongo ibò egbé ọ̀sẹ̀lú Àkòṣòdù nínú rediò ní ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀. A ó se àgbéyẹ̀wò irú àwọn àṣamò tí wọn ló, ọ̀nà tí wọn fi ló wọn àti idí tí wọn fi ló wọn. A ó sì gbíyànjú láti ye ìtumò àwọn àṣamò tí a ló wò. Gbogbo eléyíí yóò wá láti inú fọ̀nrán ipolówó ibò egbé Àkòṣòdù tí ó wáyé ní odún 2015 ní ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀. Títorí Adálórí Ìtumò Ọ̀rò ni a fi se àgbékalẹ̀ iṣẹ̀ yìí nínú ẹ̀yí tí a ti se àyẹ̀wò ìtumò àdámọ̀ tí àwọn ọ̀rò kòòkan tí a se àmúlò wọn ní.

Lótítító ni àwọn Yorùbá ní orísíírísíí ọ̀nà ìbáńsòrò, àṣamò nikan ni ó jẹ ọ̀nà ifẹ̀hónúhàn tí a sì tún le ló láti fi fọ̀nrere tàbí fi kùdìèkudìè èniyàn hàn láimú ijà, ogun tàbí gbónmi-sí-omi-ò-tó dání bí ẹ̀ni tí a n báwí gan an bá tilẹ̀ mọ̀. Ní ti àwọn ọ̀nà ìbáńsòrò yókù, ẹ̀ni tí a n bá sòrò le má mọ̀ pé òun ni a n bá wí tàbí kí ó má mọ̀, bí ó bá sì mọ̀, ó le má mọ̀ ìtumò ohun tí a sọ̀, sùgbón ẹ̀yí kò rí bẹ̀ẹ̀ fún àṣamò nítorí pé ẹ̀ni tí a n pàsamò mọ̀ yó mọ̀ pé òun ni a n bá wí, bẹ̀ẹ̀ ni òye ohun tí a n sọ̀ yóò sì ye e yékéyéké. Egbé ọ̀sẹ̀lú Àkòṣòdù mọ̀mọ̀ lo àṣamò láti fi yí gómìnà tí ó wá lórí àlèfà lágbo dà síná kí àwọn ará ilú le padà léyìn rẹ̀. Eléyíí sì mú kí ipolongo ibò wọn lóòrìn dáadàa tí ó sì tó láti yí èniyàn lókàn padà nítódótó.

Ìtúpaè Àwọn Fọ̀nrán

Fọ̀nrán kùní

Bàbá: Àdió

Àdió: Hùn ún, Bẹ̀ẹ̀rẹ̀ wa

Bàbá: Emi ló dé tí wón dúró go o gò ò go báhun?

Àdió: Àjà jìn

Bàbá: Àjà jìn?

Àdió: Bẹ̀ẹ̀ni

Bàbá: Yí ó rí bẹ̀ ẹ̀, ẹ̀rù tí wón dì rù ú náà pò

Àdió: Háà, Bẹ̀ẹ̀rẹ̀ wa, se bẹ̀yin àgbà náà le sọ̀ pé àjà ló ierù?

Bàbá: Háà, ó ní wọn ẹ̀rù tórí àjà gbé o, bẹ̀nu bá gbà ju un tó le jẹ̀ lẹ̀ yí ó pòfóló

Àdió: Háà baba wa, òrò yín ò yé mi, ẹ là á hàn mí

Bàbá: Háà, ẹşin dáá ó keré, èniyàn dáá ó kùwà, ajá òyìnbó wuyì ó kàti şode. Ìmòwòn ara ẹni nilékè ọgbón ẹni. Ìwà ló nu àjà ló fi lóun ò ní fara ẹké ilé, òhun náà ló sì fa jínjìn tó o rí i tó jìn un

Àdió: Háà baba wa, ó ti yé mi, a jé pé gbogbo ipòkípò téeyàn bá wà, iwà ọmọlúàbí ẹ kókó

Bàbá: Ìwà ọmọlúàbí n náà ló sọ Sẹnitò Ràshídì Adéwòlú Ládọjà di obi ifin lààarin àwọn olùdife sípò gómìnà nípinlẹ ọyó

Àdió: ọrò ẹ gbó yí o, bá ti n fójú sònà fún ìşejoba idèra, ẹ jé á dibò gómìnà wa fún Sẹnitò Ràshídì Adéwòlú Ládọjà àti gbogbo olùdife lábé ọşèlú egbé Àkòòdù pátá. Gégé bẹyin náà ti mò, ìloşíwájú òun ìmọyì ọmọniyàn tòótó ni ti wa. Àkòòdù legbè wa àtàn pákò ìşòkan àti ìloşíwájú lààmì ẹ, yí ó jú wa á ẹ o.

Kókó ọrò: Àjà, ẹké ilé, iwà ọmọlúàbí, obi ifin

Àjà: èyí jé ibi òkè ilé tàbí inú òrùlè ilé tí àwọn baba wa máa n kó ẹrù sí ní ayé àtijó. Àwọn ẹrù tí ó ẹ şe pàtàkì gan an ni wón máa n kó sí ibè. Ó yàtò sí pepe tí wón fi igi şe sí ara ògiri lókè nínú ilé tàbí yàrá. Yàtò sí èyí àjà le gba ọpọlọpọ ẹrù ju pepe lọ. Eléyí ni ìdí abájó òwe yí “àjà ló ẹrù, irò ni pepe n pa”

Ẹké ilé: èyí jé ọpó tí ó gbé ilé ró. Ní ọpọlọpọ igbà, igun ilé ni ó máa n wà, orí rẹ ni wón máa n to igi àjà lé kí ó le mú àjà dúró dáadáa. Àjà tí kò bá dúró ẹké ilé máa n jìn bí wón bá gbé ẹrù tí ó wúwo sóri rẹ. Èyí tí ó tùmò sí pé òhun àti ẹrù náà á já lulè.

Ìwà ọmọlúàbí: èyí jé iwà rere tí ó ẹ ìtẹwógbà ní àwùjọ àwọn káàárò o ò jùre.

Obi ifin: èyí jé obi tí kò ní àbàwọn, tí ó mó tónítóní, tí ó máa n dá èniyàn lórùn láti jẹ.

Àwọn àşamọ tí a lò nínú fónrán yí

Àjà jìn

Ó níwòn ẹrù tórí àjà gbé o, benu bá gbà ju ohun tó le jẹ lọ yí ò pòfóló

Ẹşin dáá ó keré, èniyàn dáá ó kùwà, ajá òyìnbó wuyì ó kàti şode

Ìwà ló nu àjà ló fi lóun ò ní fara ẹké ilé

Ìlò àwọn àşamọ wònyí

A lo àwọn àşamọ wònyí láti fi tàbùkù gómìnà Ajímòbí ni. Gómìnà ni ó máa n ki ara rẹ ní àjà ló ẹrù. Ó máa n fi ara rẹ wé àjà tí ó ní orí ẹrù. Òun ni egbé ọşèlú Àkòòdù wá n pàşamọ ọrò mó pé àjà òhún mà ti jìn nítorí gbogbo rògbòdìyàn àti kùdièkudie tí ó wà nínú ìşàkóso ìjọba rẹ. Ajímòbí ni àjà tí ó jìn. Òun ni ẹşin tí ó dára, àfi ti eré àsádijú, òun ni èniyàn tí kò níwà, òun kan náà ni ajá òyìnbó tí kò le şode. Ẹké ilé ni wón lò láti fi pe àwọn egbé ọşèlú tó kù àti àwọn ará ilú tí gómìnà n şe ìjọba lé lórí.

Ìtumọ

Gómìnà Ajímòbí ni àjà tí ó gbé ọpọlọpọ ẹrù rù, tí ó sì jìn. Èyí ni pé ìjọba yí kùnà nínú ètò ìşejoba rẹ nítorí pé ẹrù orí rẹ pò lápòjù, kò sì tún fara ti ẹké ilé. Gómìnà kò láti bá àwọn egbé ọşèlú tí ó kù àti àwọn ará ilú şe nítorí àìní iwà ọmọlúàbí: “Ìwà ló nu àjà ló fi lóun ò ní fara ẹké ilé”. Gómìnà ni “ajá òyìnbó tí kò le şode”. Eléyí fi hàn pé gómìnà kí í şe ti ilé yí pé ará ilú òyìnbó ni nítorí pé ará òhún ní şe nítoótó, èyí tí ó mú kí àtişe ìjọba ilé wa jé ìsòro nílá fún un. Ìdí náà niyí tí wón fi pé é ní ẹnu tí ó gbà ju ohun tí ó le jẹ lọ, èyí tí ó mú kí ó máa pòfóló.

Nínú fónrán yí kan náà ni a ti fi àşamọ fónrere Sẹnitò Ràshídì Adéwòlú Ládọjà, tí a fi wé obi ifin, tí kò ní àbàwọn tí şe olùdife lábé egbé ọşèlú Àkòòdù. Òun ni àwọn ọmọ egbé rẹ pé ní àjà tí kò ní jìn nítorí pé yòd jé ọrè ará ilú, yòd wá ìloşíwájú gbogbo mùtùmùwà. Yòd moyì ọmọniyàn tí ó jé ọkan gbòdògì nínú ojúşe ọmọlúàbí’.

Fónrán kejì

- Àdìó: Bẹ̀ẹ̀rẹ̀ wa
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: Hùn ún
Àdìó: Ọwọ́ oníyàálù yíi ò yi dáadáa
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: ẹ̀bí ìwo náà mò pé àyántojúbò ni tẹ̀lẹ̀?
Àdìó: Abájọ, ìkan ò gbékan tiẹ̀ ní wọn, ẹ̀ wo àwọn olómele gan an, wọn ọ̀n múná dọ́ko
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: Àdìó ẹ̀se bó o mò pé bóníyàálù ò bá mọ́ atiro ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì, tí ò sì mọ́ bá ǎá tí yẹ̀ ẹ̀jìkǎ ọ̀sì gẹ̀rẹ̀, lódìlódì nílù rẹ̀ ó mọ́ sọ, bẹ̀ẹ̀ sì ni yóò ma káwọn olómele rẹ̀ gbóngbẹ̀
Àdìó: Kódà àwọn oníjọ́ yíi gan an ò mọ́sẹ̀ ijọ́ yíi gbé
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: Àpẹ̀rẹ̀ bí ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́ tí rí láti bí i ọ̀dún mérin séyìn nù-un, ọwọ́ oníyàálù ò yi, àwọn olómele dagbèrò ọ̀kọ́. Ilù wọn tí ò dùn ún jọ́ sí ló sọ oníjọ́ o tonílẹ̀ tàlẹ̀jò ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́ domi ẹ̀kù
Àdìó: Bẹ̀ẹ̀rẹ̀ wa
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: Hùn ún
Àdìó: Oníyàálù kan ló n bọ́ yíi o, ẹ̀ jẹ́ a gbọ́ un tí yó wí ná. Háà! ọwọ́ oníyàálù yíi yi dáadáa, bẹ̀ẹ̀ náà sì ni àwọn olómele rẹ̀
Bẹ̀ẹ̀rẹ̀: Ilù ìjọba ìdẹ̀ra nù-un, ìjọba Àkọ̀dù dhun ni gbogbo wa ó jọ tẹ̀wọ̀gba ijọ́ rẹ̀. Àkọ̀dù lẹ̀gbẹ̀ wa, àtàh̀pàkò isòkan àti ilọ̀síwájú lààmì ẹ̀, yí ó jú wa á ẹ̀se o.

Kókó ọ̀rọ̀: oníyàálù, Àyántojúbò, olómele, agbèrò ọ̀kọ́

Oníyàáìù ni ẹ̀ni tí ó n lu ìyá ilù. Ìyá ilù ni ilù nílá tí ó ní ojú méjì tí ọ̀kan fẹ̀, ẹ̀kejì sì kéré.

Oníyàálù yíi ni ó má a n darí ilù àti ijọ́

Àyántojúbò: Eléyíi jẹ́ orúko ìnagijẹ́ òun ẹ̀ébú fún ẹ̀ni tí kò wá láti ìdílẹ̀ àyàn (onílù) sùgbọ́n tí ó nlu ilù, ó ẹ̀se é ẹ̀se fún irú ẹ̀ni bẹ̀ẹ̀ láti ẹ̀se àsìsẹ̀ bí ó bá n lu ilù yíi.

Olómele: Èyí ni àwọn tí ó n lu ilù omele. Ilù yíi jẹ́ ilù kékeré olójú kan.

Agbèrò ọ̀kọ́: Èyí ni àwọn tí ó máa n pe èrò sínú ọ̀kọ́ ní ìdíkò tí awakò máa fún ní owó tásẹ̀rẹ̀ lẹ̀hin isẹ̀ ojúmọ́.

Àwọn Àşamọ́ tí a lò

Ọwọ́ oníyàálù yíi ò yi dáadáa

Şebí ìwo náà mò pé àyántojúbò ni tẹ̀lẹ̀?

Bí oníyàálù ò bá mọ́ atiro ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì, tí ò sì mọ́ bá ǎá tí yẹ̀ ẹ̀jìkǎ ọ̀sì gẹ̀rẹ̀, lódìlódì nílù rẹ̀ ó mọ́ sọ, bẹ̀ẹ̀ sì ni yóò ma káwọn olómele rẹ̀ gbóngbẹ̀ é

Ọwọ́ oníyàálù yíi yi dáadáa, bẹ̀ẹ̀ náà sì ni àwọn olómele rẹ̀

Ìlò Àwọn Àşamọ́ Wọ̀nyí

Wọn lo àwọn àşamọ́ wọ̀nyí láti bu ẹ̀nu àtẹ̀ lu isẹ̀jọba Ajímòbí àti àwọn isomogbè tàbí amúgbálẹ̀gbẹ̀ rẹ̀ (Ọ̀narẹ̀bù àti kọ̀mísànnà). Wọn sì tún fi fónrere Sẹ̀nátò Adẹ̀wọ̀lú Ládọ̀jà. Ajímòbí ni oníyàálù, òun náà ni àyántojúbò, àwọn olómele àti agbèrò ọ̀kọ́ ni àwọnỌ̀narẹ̀bù àti kọ̀mísànnà. Àwọn oníjọ́ ni gbogbo ènìyàn ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́. Sẹ̀nítò Ládọ̀jà ni oníyàálù kejì tí ọwọ́ rẹ̀ yi dáadáa.

Ìtumọ́

Ajímòbí gẹ̀gẹ̀ bí oníyàálù tí kò mọ́ ọwọ́ ilù yí dáadáa túmọ́ sí pé kò mọ́ bí ó ti yẹ̀ kí ó tukò ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́ bí ó ti tọ́ àti bí ó ti yẹ̀. Èyí tí ó mú kí ó má a gbé àwọn amúgbálẹ̀gbẹ̀ rẹ̀ bọ́ ìgbé, tí àwọn ara ilú kò fi mọ́ ohun à á mú ẹ̀se mọ́. Àyántojúbò tí wọn pé é túmọ́ sí pé àtòhúnrìnwá àti ọ̀pẹ̀ ni nídíí ọ̀şẹ̀lú, nítorí pé kò mọ́ ohun gbogbo tí ó rò mọ́ ọ̀şẹ̀lú síşẹ̀. Ẹ̀sẹ̀ ọ̀sì ní títiro pẹ̀lú ẹ̀jìkǎ ọ̀sì ní yíyẹ̀ gẹ̀rẹ̀ jẹ́ àbùdá tí ó ẹ̀se pàtàkì fún oníyàálù tí yóò kí ó le lùlù bí ó ti yẹ̀ àti kí ó le rọ̀rùn fún àwọn olómele láti tẹ̀lẹ̀ e, ijọ́ á sì dùn ún jọ́

Àwọn ènìyàn ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́ ni oníjọ́ tí kò mèsè ijó nítorí pé ilù tí àwọn onílù wònyí n lù fún wọn ẹ̀ àjẹ̀jì sí wọn. Èyí tùmò sí pé àṣà ìṣẹ̀jọba ilẹ̀ òkèrè ni gómìnà gbé wá, tí ó mú kí ó soro fún àwọn ènìyàn láti gbé ìgbé ayé ìdèrùn. A le fi àwọn àbùdá oníyàálù yí wé àìgbàmòrán lówó àwọn asáájú àti akẹgbé eni nínú ọ̀ṣẹ̀lú òun àìní ìwà omọ̀lúàbí sí àwọn tí a n darí tí gómìnà kò ní, ni ó mú kí àwọn amúgbálẹgbẹ̀ rẹ̀ pèlú ó má mò ọ̀ ẹ̀.

Sénítò Ládọ̀jà ni oníyàálù tuntun tí ó mò nípa ọ̀ṣẹ̀lú dáadàa òun àti àwọn amúgbálẹgbẹ̀ rẹ̀. Àwọn ni wọn yóò mú ìjọ̀baìdèrùn bá àwọn ènìyàn ìpínlẹ̀ ọ̀yọ́

Foírań Kẹta

Búbúbú, awo ẹni búni bí ẹni láyin
Aibélenu jìjà ọ̀gànjọ́, bí wón dá ọ̀ ogun
Bó o dá wón ìjàngbòn, Ìyáálù n bẹ létè wón
Omele n bẹ, ohun a ní kókòóbó ó bọ
Ló fi sílẹ̀ láì bọ, ẹ má fara nilú
E ma múgbà le fuń omọ tálákà
Owó tálájápá bá pa, ẹ jẹ́ ó bá a délé
Káwọn náà ó le rẹrin in lẹ̀dẹ̀ wón
Ohun a n wí nù-un, ni wón ní á fò ká nísó
Èyin àgbààgbà àtẹyin ọ̀tòkúlú, ẹ tẹ́tí ẹ sí kíyèsí ọ̀rò mi
Aláíífin ò mọ ẹni ọ̀wọ́ lótò, sùgbòn o
Ojọ́ méje méjì, ojọ́ méjọ́ méjì
Béji ò bá bojú ojọ́ jẹ́, oṣù gbódò lé ni
Òjò kàsàkàsà ó yá lẹ̀ rẹ̀e poró ọ̀gbelẹ̀
Ọ̀rò ikòkò ní gbangba ni n bọ, ní gbangba a
Àkòdù lẹgbẹ́ wa
Àtànṣàkò ìṣòkan àti ilosíwájú làami ẹ
Yòò jú wa á ẹ̀ o.

Kókó Ọ̀rò – Alájápá, Eji, Ọ̀jò kàsàkàsà, Ọ̀gbelẹ̀

Alájápá ni àwọn tí ó n ẹ̀ kára-kàtá. Wón máa n lẹ̀ láti ìgbèríko sí ìgbèríko tàbí iletò sí iletò láti ra irè oko fún títà.

Eji – Èyí ni ọ̀jò wéréwéré tí ó máa n rọ́ fún ìgbà pípé

Ọ̀jò kàsàkàsà –Èyí ni ọ̀jò nílá tí ó fi agbára rọ́, èyí tí ó mú kí ó le pa ooru mólẹ̀ ní kánkán.

Ọ̀gbelẹ̀ – Àkókò ọ̀da ọ̀jò tí o kún fún ooru ni ọ̀gbelẹ̀. Ó jẹ́ àkókò tí ara máa n ni ewéko, ẹranko àti ènìyàn lápapọ́ nítorí àìsí omi. Odò àti ìsun omi kékèkè máa n gbẹ̀ ní àkókò yí.

Àwọn Àsamọ́ tí a ló

Búbúbú, awo ẹni búni bí ẹni láyin
Aì bẹlenu jìjà ọ̀gànjọ́, bí wón dá ọ̀ ogun
Bó o dá wón ìjàngbòn, Ìyáálù n bẹ létè wón
Omele n bẹ, ohun a ní kókòóbó ó bọ
Ló fi sílẹ̀ láì bọ
Òjò kàsàkàsà ó yá lẹ̀ rẹ̀e poró ọ̀gbelẹ̀.

Ìlò Àwọn Àsamọ́ wònyí

A lo àwọn àsamọ́ wònyí láti ẹ̀ àfihàn irú ẹ̀nu àti ọ̀rò ẹ̀nu gómìnà bí ó ẹ̀ burú tó. Bákan náà ni a ló láti fi Sénátò Ládọ̀jà hàn bí olùgbàlà àwọn ènìyàn.

Ìtumò

Fónrán yìí jẹ̀ èyí tí a kọ̀ ní ilàná ewì, èyí tí a lò láti fi sòrò nípa ọ̀rọ̀ ẹ̀nu gómìnà gégé bí èyí tí kò dára tí ó kún fún èébú àti ọ̀rọ̀ àlùfànsá. Ewì yìikan náà ni wọn fi ẹ̀ se ikilò àti ìgbani-nímòrán fún gómìnà láti má fi ara ni àwọn èniyàn, kí àtoníṣòwò àtoníṣẹ̀ osù ó le dẹ̀rín-ín pẹ̀nu. Gómìnà náà ni a pè ní aláríífin tí kò moyi ẹ̀ni kankan.

Nínú fónrán yìí náà ni a ti lo ọ̀nà ewì láti sọ iye ọ̀jọ̀ tí ó wà nínú osù

Ojọ̀ méje méjì jẹ̀ ọ̀jọ̀ mérénlá
ọ̀jọ̀ méjọ̀ méjì jẹ̀ ọ̀jọ̀ mérénlá-dín-lógún

tí àròpò méjéèjì jẹ̀ ọ̀gbòn ọ̀jọ̀ tí ó jẹ̀ iye ọ̀jọ̀ tí ó wà nínú osù kan.

Sénító Adéwólú Ládọ̀jà ni wọn pè ní ọ̀jọ̀ kàsàkàsà ti yóò pa oró ọ̀gbelẹ̀. Ọ̀gbelẹ̀ yìí tùmò sí àkókò inilára tí gómìnà ti fún mùtùmùwà omọ̀ ipínlẹ̀ Ọ̀yọ̀ tẹ̀lẹ̀.

Àwílẹ̀

Ó hàn kedere pé Àkòdù kò gba ti ìjọba tí ó wà lóde, èyí tí ẹ̀ se ìjọba Ajímòbí. Wọn sì lo àṣamò láti fi èyí hàn. Ó hàn gbangba pé kùdìèkudìe àti àṣiṣe ìjọba tó wà lóde ni wọn n fi gbogbo ìpolongo wọn ẹ̀. Wọn lo àwọn àkànlò ọ̀rọ̀ àti ìpèdè tí ó dántó láti mú kí ìpolowó wọn lódrín tí ó sì tó láti yí èniyàn lókàn padà. Wọn kò sàì sọ ọ̀ pé olùdíje tiwọn ni ẹ̀ni tí ó le ẹ̀, tí ó sì kógo járí. Gégé bí a sì ti mò pé ọ̀tá ẹ̀ni kí pa ọ̀dù ọ̀yà, níwọn ìgbà ti ìjọba tí ó wà lóde kí tí ẹ̀ láti inú ẹ̀gbé ọ̀ṣẹ̀lú wọn dandan ni kí wọn bu ẹ̀nu àtẹ̀ lu ìṣẹ̀jọba rẹ̀, kí wọn sì fónrere olùdíje láti inú ẹ̀gbé ọ̀ṣẹ̀lú wọn.

Ìgúnlẹ̀

Àṣamò gégé bí a ti rí i nínú ìṣẹ̀ ìwádíí yìí jẹ̀ ọ̀nà kan ti ó gúnmo jùlọ̀ tí àwọn Yorùbá n gba fi èrò wọn hàn láti fa ogun tàbí ọ̀tẹ̀. Wọn kò ẹ̀ se àmúlò àwọn ọ̀rọ̀ lásán bí kò ẹ̀ se àwọn ọ̀rọ̀ tí wọn ti ní ìtumò àdámọ̀ tiwọn tẹ̀lẹ̀, tí ó sì jẹ̀ ìtumò tí ó kún láàyè ara tiwọn. Eléyí sì buyi kún àwọn ẹ̀wà èdè tí wọn lò lópòlópò. Ìṣẹ̀ ìwádíí yìí kò fi ibikankan dúró tì tàbí ẹ̀ idájọ̀ bóyá ọ̀títọ̀ wà tàbí kò sí nínú ìpolongo wònyí. Ohun tí a gbìyànjú láti ẹ̀ni àgbéyèwò irúfẹ̀ ọ̀nà èdè tí wọn lò àti bí a ti lò wọn pẹ̀lú ìtumò tí àwọn ọ̀nà èdè yìí ní sí wa.

Ìwé Ìtókasi

- Akinadé A.M. (2016) A Sociolinguistic Analysis of Verbal word-Fare in Political Jingles in Oyo State unpublished B.A. project. University of Ibadan.
- Akinwùmí Ìṣòlá (2010) Ẹ̀nà: Code – Talking in Yorùbá. Journal of West African Language XII, 1 1982 pp 130 – 140
- Austin, J.L.(1962) How to do Things with Words; Clarendon Press.
- Carnap, R. (1956) Meaning and Necessity; University of Chicago Press.
- John L. Saeed (2003) Semantics, Second Edition. Blackwell'
- Arówòṣẹ̀gbẹ̀, M. (2015) Lítírẹ̀ṣọ̀ Àti Àṣà Yorùbá. Heavensway Publishers. Ibadan.
- Olú D. Àti A. Jéjé (1975) Àwọn Àṣà àti Ọ̀rìṣà Ilẹ̀ Yorùbá; Oníḡbón-Ọ̀jé Press &Book Industries (Nig) Ltd.
- Olawuyi, M. A, O. (2011) Àkójọ̀pọ̀ èdédégbàjẹ̀ ọ̀we àti Àṣàyàn ọ̀rọ̀ Yorùbá. Multiple Dee Nigeria Limited.
- Palmer, F.R (1981) Semantics, Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruth M. Kempson (1977) Semantic Theory. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radio Jingle of Accord Party Oyo State (2015)

ÌTỌSÈ

Ìyá Ìlu – Igi la n gbé se ilù yíí. Igi tá a gbé se ilù yíí máa n tẹ wonú láàarin nítorí pé ó yanu gbangba lònà méjéèjì. Awo tí a là sí wẹwẹ tó sì tẹrẹ la fi n so awo tí n bẹ lójú ilù náà lònà méjéèjì pọ. A tún fi awo tẹrẹ mífirán díí láàarin. Awo tí a fi díí láàarin yíí ló mú kí ó le bí a ti n fẹ. Bí a bá sì fẹ kí ó dẹ a ó tú awo tẹrẹ tí a fi díí. Ìyàálù nikan ni ó máa n ní saworo létí pèlú òjá tẹrẹ tí a le fi gbé e kópá.

Omele – Igi la fi n gbé òun náà sùgbón ó kéré púpọ ju ìyàálù lọ. Ojú kan soṣo la n fi awo bò lára rẹ bí i ti ìyàálù.